Justitieutskottets betänkande

1977/78:3

med anledning av motion om straffrättsligt ansvar för onykterhet vid förande av traktor

Motionen

I motionen 1976/77:329 av Margareta Andrén (fp) och Elver Jonsson (fp) yrkas att riksdagen beslutar sådan ändring i 4 § trafikbrottslagen att 1 mom. tredje stycket och 2 mom. blir tillämpliga på förare av traktor utan släpvagn.

Motionärerna uttalar att förare av traktorer och motorredskap liksom förare av andra motordrivna fordon bör kunna dömas för rattfylleri och rattonykterhet på grund av bevisning angående alkoholkoncentrationen i deras blod.

Gällande rätt

Regler om straffrättsligt ansvar för onykterhet vid förande av motordrivna fordon finns i 4 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott. Enligt 1 mom. första stycket skall den dömas för rattfylleri som vid förande av motordrivet fordon eller spårvagn varit så påverkad av starka drycker, att det kan antas, att han inte på betryggande sätt kunnat föra fordonet eller spårvagnen. Straffet är fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna är mildrande, böter, dock lägst 25 dagsböter.

Enligt 1 mom. tredje stycket skall den som fört motorfordon, terrängmotorfordon, traktor med släpfordon eller spårvagn efter att ha förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod under eller efter färden uppgick till 1,5 promille eller däröver, anses ha varit så påverkad av starka drycker som sägs i första stycket.

Enligt 2 mom. gäller att om det inte är styrkt att förare av motorfordon, terrängmotorfordon, traktor med släpfordon eller spårvagn varit så påverkad, som sägs i 1 mom. första stycket, men om han har fört fordonet eller spårvagnen efter att ha förtärt starka drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod under eller efter färden uppgick till 0,5 men ej till 1,5 promille, så skall han dömas till böter, dock lägst 10 dagsböter, eller fängelse i högst sex månader. Gärningen betecknas i praxis rattonykterhet.

Enligt de definitioner som intagits i 2 § vägtrafikkungörelsen (1972:603) utgör ett motordrivet fordon i princip ett fordon som för framdrivande är försett med motor. Motordrivna fordon indelas i motorfordon, traktorer, motorredskap och terrängmotorfordon. Förare av samtliga dessa fordon kan alltså dömas för rattfylleri enligt huvudregeln i 4 § 1 mom. första stycket

trafikbrottslagen. Om det ej föreligger bevisning om alkoholkoncentrationen i blodet eller om koncentrationen ej uppgår till 1,5 promille, kan ansvar ändå ådömas på grund av annan bevisning angående alkoholpåverkans inverkan på körningen.

De presumtionsregler angående påverkansgraden som intagits i 1 mom. tredje stycket och i 2 mom. omfattar ej förande av alla motordrivna fordon. Undantagna är motorredskap och traktorer utan släpfordon. Detta innebär att förare av de sistnämnda fordonen, även om det visas att alkoholkoncentrationen i blodet uppgick till 1,5 promille, inte kan dömas för rattfylleri om det inte föreligger bevisning angående alkoholpåverkans inverkan på körningen. Ansvar för rattonykterhet kan över huvud taget inte ådömas förare av traktor utan släpfordon eller motorredskap.

Lagstiftningens förarbeten

De nämnda bestämmelserna i trafikbrottslagen hade, såvitt nu är i fråga, i sak samma innehåll när lagen antogs år 1951. I förarbetena uttalades bl. a. att de erfarenheter som fastställande av promillegränserna byggde på, väsentligen hänförde sig till fordon med hög konstruktiv hastighet och att dessa erfarenheter därför knappast kunde tillmätas avgörande betydelse för att utsträcka promillereglerna också till fordon med låg konstruktiv hastighet såsom skördetröskor, järnhjulstraktorer m. fl. Vidare erinrades om att exempelvis en sådan verkan av alkoholkonsumtion som förlängd reaktionstid naturligen ej behövde ha samma följder när föraren hade hand om ett långsamgående fordon som när han förde ett snabbt fordon (prop. 1951:30 s. 271).

Utredningsförslag

År 1963 föreslog 1957 års trafiknykterhetskommitté i betänkandet (SOU 1963:72) Nykterhet i trafik att straffansvaret vid trafikonykterhet skulle utvidgas och att brottstyperna skulle konstrueras om. Bl. a. föreslogs att samtliga ansvarsbestämmelser i trafikbrottslagen skulle bli tillämpliga på traktorer utan släpfordon och motorredskap. Förslaget i denna del godtogs av eller lämnades utan erinran av i stort sett samtliga remissinstanser. Betänkandet fick dock i andra delar ett blandat mottagande och kommittéförslaget ansågs därför inte kunna läggas till grund för lagstiftning.

I betänkandet (SOU 1970:61) Trafiknykterhetsbrotten har kommittén för lagstiftningen angående trafiknykterhetsbrott tagit upp frågan. I betänkandet anförs bl. a. följande (s. 175):

Trots den låga konstruktiva hastigheten kan traktorer – även om de förs utan släpfordon – och motorredskap innebära påtagliga risker i trafiken. Detta beror särskilt på det förhållandet att traktorerna och många av motorredskapen – t. ex. grävskopor, mobilkranar och truckar – har en avsevärd storlek

och tyngd. Förandet av dessa fordon ställer därför i många fall sådana krav på föraren att en av alkoholförtäring nedsatt förarförmåga kan bli ödesdiger. Inte sällan kan olyckor med sådana fordon få allvarliga skadeföljder. Det synes därför inte rimligt att det skall gälla lindrigare trafiknykterhetsbestämmelser för dessa fordon än för mopeder, som redan enligt nuvarande lagstiftning är underkastade trafiknykterhetslagstiftningen i dess helhet.

Å andra sidan har anförts att traktorer utan släpfordon samt motorredskap i stor utsträckning förs på andra platser än i den vanliga trafiken och att olycksriskerna därvidlag är påtagligt mindre. Denna i och för sig beaktansvärda synpunkt hänför sig emellertid till platsen för körningen och kan knappast motivera att fordonen som sådana tas undan från promillereglerna.

Kommittén föreslog den ändringen i gällande lag att promillebestämmelserna görs tillämpliga även på traktorer utan släpfordon samt på motorredskap. Ändringen innebär att trafiknykterhetslagstiftningen i dess helhet blir tillämplig på alla slag av motordrivna fordon enligt definitionen i vägtrafikungörelsen.

Kommitténs förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Härvid har bl. a. föreslagits att den ifrågasatta regleringen skall kompletteras med regler om åtalsunderlåtelse eller ansvarsfrihet i fall då det kan visa sig mindre rimligt att ådöma ansvar, exempelvis vid flyttning av en traktor på åker eller användande av motorgräsklippare på en villatomt.

Förslaget har ännu ej föranlett lagstiftning. Enligt vad utskottet inhämtat förbereds dock f. n. i regeringens kansli (kommunikationsdepartementet) en ändring i trafikbrottslagen som bl. a. avses gå ut på att promillereglerna i trafikbrottslagen i princip skall bli tillämpliga på traktorer utan släpfordon och på motorredskap. Proposition i ämnet beräknas bli avlämnad till riksdagen under innevarande höst.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet en motion, i vilken yrkas att riksdagen skall göra en ändring i trafikbrottslagens bestämmelser. Innebörden av den yrkade ändringen är att reglerna om straffansvar för den som vid förandet av motordrivet fordon har haft en alkoholkoncentration i blodet om minst 1,5 eller 0,5 promille, i motsats till vad som nu gäller, skall tillämpas på förare av motorredskap och traktor utan släpfordon.

Förslag om lagändring motsvarande den som avses med motionsyrkandet har lagts fram år 1963 av 1957 års trafiknykterhetskommitté och år 1970 av kommittén för lagstiftningen angående trafiknykterhetsbrott. Förslagen har ej lett till lagstiftning.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att förandet av motorredskap och traktorer utan släp kan innebära påtagliga risker i trafiken, inte minst på grund av storleken och tyngden hos en del av dessa fordon. Trafikbrottslagens promilleregler bör därför enligt utskottets mening i princip göras

tillämpliga även på förare av sådana fordon. Med hänsyn till behovet av närmare lagtekniska överväganden beträffande utformningen av ett utvidgat straffansvar bör lagändringen förberedas inom regeringens kansli. Enligt vad utskottet inhämtat pågår redan arbete härmed. Med hänsyn härtill anser utskottet, som förutsätter att proposition i ämnet kommer att avlämnas till riksdagen under innevarande höst, att motionen ej bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1976/77:329.

Stockholm den 8 november 1977

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Lilly Bergander (s), Gunde Raneskog (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Svea Wiklund (c), Carl Lidbom (s), Gunilla André (c), Ella Johnsson (c), Helge Klöver (s) och Björn Körlof (m).

GOTAB, Stockholm 1977